XOTIN-QIZLARNI QO‘LLAB-QUVVATLASH TIZIMIDA TADBIRKORLIK KO‘NIKMASI VA MALAKASINING O‘RNI VA ROLI

Abdurahimova Farida Yo‘ldoshevna

Respublika Oila va xotin- qizlar qo’mitasi huzuridagi “Oila va gender” ilmiy-tadqiqot instituti “Oilaviy qadriyatlarni mustahkamlash va oila psixologiyasi” bo‘limi mudiri, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

Annotatsiya

Ushbu maqolada xotin-qizlarni qo‘llab-quvvatlash tizimida tadbirkorlik ko‘nikmasi va malakasining o‘rni va roli masalasi yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Xotin-qizlar, tizim, tadbirkorlik, barkamol farzand tarbiyasi, ta’lim-tarbiya, erkak va ayol, malaka, ko‘nikma, normativ-huquqiy hujjatlar.

Аннотация

В данной статье описывается место и роль предпринимательских навыков и квалификации в системе поддержки женщин.

Ключевые слова: Женщины и девушки, система, предпринимательство, идеальное воспитание детей, образование, мужчины и женщины, квалификация, навыки, правовые документы.

Annotation

This article describes the place and role of entrepreneurial skills and qualifications in the women's support system.

Keywords: Women and girls, system, entrepreneurship, perfect child rearing, education, male and female, qualifications, skills, legal documents.

O‘zbekistonda adolatli ijtimoiy siyosat yuritish, inson kapitalini rivojlantirish muhim vazifa sifatida belgilangan bo‘lib, “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi” ҳамда “O‘zbekiston - 2030 strategiyasi”ning mahsus yo‘nalishlarida tizimli ishlar olib borilmoqda. Unga muvofiq, respublikada xotin-qizlarga tazyiq va zo‘ravonlikka nisbatan murosasizlik muhitini yaratish, ayollarning huquqlari va qonuniy manfaatlarini ta’minlash, ta’lim va kasbiy ko‘nikmalarini oshirish, ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish gender tenglikni ta’minlash siyosatini izchil davom ettirish, ular tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlash orqali bandligini ta’minlash, ayniqsa, xotinqizlar o‘rtasida sog‘lom turmush tarzini ta’minlash borasidagi ishlar samaradorligini oshirish borasida tizimli chora-tadbirlarni belgilash, og‘ir ijtimoiy ahvolga tushib qolgan xotin-qizlarga ijtimoiy-huquqiy, psixologik yordam ko‘rsatish, ularni manzilli qo‘llab-quvvatlash, mutasaddi tashkilotlar tomonidan xotinqizlarning muammolari o‘z vaqtida bartaraf etilishi ustidan jamoatchilik nazoratini amalga oshirishga doir islohotlarning mazmun-mohiyati va ahamiyatini aholi o‘rtasida keng targ‘ib qilish yuzasidan chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Hududlarda yolg‘iz ayollarga ko‘rsatiladigan tibbiy-ijtimoiy xizmatlar sifatini, ular o‘rtasida sog‘lom turmush tarzini ta’minlash borasidagi ishlar samaradorligini oshirishga e’tibor qaratish dolzarb ahamiyat kasb etib bormoqda, ayniqsa, ijtimoiy himoya masalasida ehtiyojmand yolg‘iz ayollarning turmush va mehnat sharoitlarini yaxshilash, daromadlarini ko‘paytirish borasida tizimli ishlar qilinmoqda. Ehtiyojmand hotın qızlar, himoyaga muhtoj, yolg‘iz ayollarning huquqlari va qonuniy manfaatlariga daxldor masalalarni chuqur tahlil qilish, ilg‘or tajribalar asosida mavjud muammolarni hal qilish bo‘yicha qonunchilik va amaliyotni takomillashtirish yuzasidan aniq amaliy ishlarni tizimli amalga oshirish lozim. Yolg‘iz ayollarning oilalarini mustahkamlash, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni asrab-avaylash, ularning farzand

tarbiyasidagi rolini oshirish hamda jamiyatda konsensus muhitini rivojlantirish choralari ko‘rilmoqda.

Mahallalardagi “Ayollar daftari” bilan manzilli ishlash, mas’ul tashkilotlar, sektorlar tomonidan yolg‘iz ayollarning muammolari o‘z vaqtida hal etilishi ustidan jamoat nazoratini kuchaytirish talab etiladi. Joylarda og‘ir ijtimoiy vaziyatga tushib qolgan yolg‘iz ayollarga, shu jumladan, nogironligi bo‘lgan shaxslar, nogironligi bo‘lgan farzandlarini tarbiyalayotgan, kam ta’minlangan, farzandlarini to‘liqsiz oilada tarbiyalayotgan va uy-joy sharoitini yaxshilashga muhtoj yolg‘iz ayollarga uy-joylarning boshlang‘ich badalini to‘lab berish bilan birgalikda, yolg‘iz ayollarni har tomonlama qo‘llab-quvvatlash, mehnat va o‘qish sharoitlarini yaxshilash bilan bog‘liq tadbirlarni moliyalashtirishga ko‘maklashish ishlari olib borilmoqda. Yolg‘iz ayollarga mehnat bozorida talab yuqori bo‘lgan kasblar bo‘yicha bilim va ko‘nikmalarni egallashlari uchun zarur sharoitlar yaratish bilan bog‘liq tadbirlarni moliyalashtirishga ko‘maklashilmoqda.

Tadbirkorlikni rivojlantirish agentligi hamda Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi tomonidan ma’qullangan dasturlar asosida tashkil etilgan o‘quv kurslari qo‘llab-quvvatlashga muhtojligi bor yolg‘iz ayollarimizning tadbirkorligini rivojlantirishda ularga bu borada tushunchalar berib kelmoqda. Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligining “Ishga marhamat” monomarkazlari, kasb-hunarga o‘qitish markazlari, mahallalardagi kasb-hunarga o‘qitish maskanlari yoki nodavlat ta’lim muassasalarining kasbga o‘rgatish o‘quv kurslarining maxsus o‘qitish dasturlarini amalga oshirgan holda yolg‘iz ayollarning tadbirkorlik faoliyatiga keng yo‘l ochib berilmoqda. Mamlakatda ehtiyojmand yolg‘iz ayollarning huquq va qonuniy manfaatlarini himoya qilish, ularning iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy faolligini oshirish, sog‘lig‘ini saqlash, kasbga o‘qitish va bandligini ta’minlash, tadbirkorlikka keng jalb etish, ehtiyojmand yolg‘iz ayollarni ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash, gender tenglikni ta’minlash borasida olib borilayotgan islohotlar tizimli davom ettirilmoqda.

Xususan, “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi”ning 69-70-maqsadida xotin-qizlarning, shuningdek, ehtiyojmand yolg‘iz ayollarning ta’lim va kasbiy ko‘nikmalar olishlari, munosib ish topishlariga har tomonlama ko‘maklashish, tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlash, ularning qobiliyatlarini to‘g‘ri yo‘naltirish vazifalari belgilangan. Ushbu vazifalarni amalga oshirishda yolg‘iz ayollarning tadbirkorlik va biznes faoliyatini qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha xorijiy mamlakatlar tajribasini o‘rganish muhim ahamiyatga ega. Ijtimoiy ko‘makka ehtiyoji bor yolg‘iz ayollar o‘rtasida tadbirkorlik va biznes ko‘nikmalarini shakllantirish, ularga imtiyozli kreditlar ajratish masalalarini ko‘plab xorijiy mamlakatlar tajribasida ko‘rish mumkin.

Ehtiyojmand yolg‘iz ayollarda tadbirkorlikni rivojlantirish ularni kelgusida farovon va to‘kin hayotning milliy tafakkur va turmush tarzida ijobiy qadriyat sifatida namoyon bo‘lishi, urfodat, an’ana va qadriyatlarda o‘ziga xos ahamiyat kasb etadi. Urf-odat, an’ana va qadriyatlar ijtimoiy me’yorlar sifatida, jumladan, milliy, diniy, umuminsoniy, shuningdek, odob qoidalari, madaniyat normalari, kishilar hayotida yuzaga keladigan ijtimoiy munosabatlarning aksar qismini tartibga soladi.

Ayollar tadbirkorligi turmush tarzimizda urf-odat, an’ana va qadriyatlar milliy va mahalliy shakllarda namoyon bo‘ladi.

Ayollarning jamiyatdagi rolini oshirish, ularni kasb-hunarga o‘rgatishning birlamchi omili sifatida shaxsning tafakkur tarzini tahlil qilish maqsadga muvofiq. Yolg‘iz ayollarning tafakkur tarzi, bilimlari jamiyatdagi bor imkoniyatlardan foydalanishni,ko‘nikma va malakalarini qaror toptirish esa avvalo, jamiyat ma’naviy muhitida yuzaga kelayotgan ijtimoiy, iqtisodiy, axloqiy, demografik muammolarning yechimini beradi, albatta. Bu hodisa MFY (Mahalla fuqarolar yig‘ini) mas’ullari, ayniqsa, xotin-qizlar faolidan o‘z hududida istiqomat qilayotgan yolg‘iz onalar bilan ish olib borishda, ularning dunyoqarashi bilan muntazam ma’rifiy profilaktika ishini taqozo etsa, ularni mehnatga jalb etish orqali halol rizq topib, farzandlari va o‘zini moddiy ta’minlashi uchun kasb-korga ega qilish, shuningdek, uning ijtimoiy nazorati va ijtimoiylashuvi borasidagi

harakatlarni o‘ta noziklik va ehtiyotkorlik bilan tashkillashtirish borasida doimiy ravishda izlanish va rivojlanishni taqozo etadi.

MFYda faoliyat olib borayotgan mas’ullar, avvalo, xotin-qizlar faoli xalqimizning azaliy milliy tafakkuri “Harakat – harakatda barakat” kabi milliy xotirasidan ajralmaydigan, o‘ziga munosib turmush tarzini vujudga keltirishga xizmat qiladi. Yolg‘iz ayollarning jamiyatda tutgan o‘rni, tadbirkorlikka bo‘lgan qiziqishi, ularning faolligini ta’minlashda o‘zbek oilalarining ajralmas qismi hisoblangan an’anaviy turmush tarzi aqidalaridan oqilona foydalamog‘i darkor. Jumladan, “Yaxshi xotin ishlik bo‘lar, Yomon xotin – tishlik”, “O‘quvi bor ulg‘ayar, Uquvi yo‘q sarg‘ayar”, “Ilmsizga ishonch yo‘q, Hunarsizga quvonch yo‘q”, “Bekorchining hunari – g‘iybat”, “Betashvish bosh qayda, Mehnatsiz osh qayda”, “Dangasaga bulut soyasi ham yuk”, “Dangasaning ishi bitmas, Yoz kelsa ham qishi bitmas”, “Ishchan tilagi – tong ota qolsa, Erinchak tilagi – kun bota qolsa”, “Epchil xotin qor qalab, qozon qaynatar”, “So‘zlay-so‘zlay gapchil bo‘larsan, Ishlay-ishlay epchil bo‘larsan”, “Yaxshi xotin yo‘q narsangni bor etar, Yomon xotin keng uyingni tor etar”, “Chaqqon chora topar, Beparvo – bahona”, “Zehn qo‘ysang bilimga, Ilm tomar dilingga”, “Birovning bergani – ko‘rgulik, Mehnatning bergani – to‘ygulik” kabi milliy maqollar orqali yolg‘iz ayollarni faollikka, bilim olishga, mehnat qilishga, ilmga intiluvchanlikka, maqsad sari sabr-qanoat, toqat va chidam bilan kurashga farovon va to‘kinlikka chorlashi kerak bo‘ladi. MFYda faoliyat olib borayotgan mas’ullar, avvalo, xotin-qizlar faoli o‘z hududida yolg‘iz ayollarni faollikdan og‘diruvchi maishiy to‘siqlarni, shuningdek, ularni ishbilarmonlik, tadbirkorlikdan cheklash, ularni bu faoliyatdan cheklovchi zo‘ravonliklarni, ularni passiv qabul qilish kayfiyatidagi mikromuhitni bartaraf etishlari kerak bo‘ladi. Chunki bugungi kunda jamiyatimizda sodir bo‘layotgan o‘zgarishlar, ayniqsa, yolg‘iz ayollarga, ularning ijtimoiy faolligiga nisbatan jamoatchilik munosabatini shakllantirmoqda. Biz MFYda faoliyat olib borayotgan mas’ullar, avvalo, xotin-qizlar faoliga yolg‘iz ayollar bilan ishlashda R.Likertning “Jamlangan baholar” shkalasidan foydalanishni tavsiya qilamiz. Bu shkala asosida sotsial munosabatlarni, jumladan, yolg‘iz ayollarning jamiyatga, oilaga, siyosatga va hokazolarga nisbatan qarashlari, fikr-mulohazalarini, munosabatlarini baholash mumkin. R.Likertning ta’kidlashicha, ayollarning farzandga, yoshlarning qariyalarga munosabatini baholashda to‘g‘ridan to‘g‘ri berilgan savollardan foydalanib bo‘lmaydi, chunki respondent salbiy fikrlarini oshkora, bemalol bildira olmaydi. Bu holat uning dunyoqarashida alamzadalikni kuchaytirib borishi alaloqibat uni eshituvchi “kuchlar”ning domiga ilinishiga sabab bo‘ladi. Shuning uchun ham savollar zamirida yashirin holatlar bo‘lishiga alohida e’tibor berishilishiga erishish kerak bo‘ladi.

Yolg‘iz ayollar munosabatini baholashni o‘rganish maqsadida mazkur shkaladan foydalanib, ijobiy (+) va salbiy (-) fikrlarni ajratish imkoniyati tug‘iladi. Ijobiy ma’nodagi savolga 5 ball maksimal bahoni, salbiy savolga esa 1 ball minimal baholash mumkin. Shkala bo‘yicha jami minimal ball 10 ballga, jami maksimal ball 50 ballga teng. Yaxshi natijalarga erishishimiz, avvalo, tuzilgan savollarning sifati, fikrlarning ketma-ketligi, uzviyligiga, oddiydan murakkabga, mazmunning aniqligi, mohiyatning yashirinligiga va albatta, ballarni to‘g‘ri qo‘llashga bog‘liqdir. R.Likert indeksdan foydalanish bo‘yicha quyidagi ko‘rsatmalarni ishlab chiqqan:

1. Indeksning alohida obyekt, jumladan, respondentlar va alohida obyektlar guruhi bilan belgilanishini ajrata olish.

2. Indekslarni ishlab chiqish jarayonini baholash yoki shkalalashtirish.

3. Matematik usullardan foydalanish.

4. Indeks tahlili esa indekslarni ishlab chiqish, ularni qo‘llash, mantiqiy, individual, guruhli va tarkibiy indekslarni ajrata olishni anglatadi. Indeks fanda muhim rol o‘ynaydi, chunki u taqqoslash vositasi sifatida xizmat ko‘rsatadi. Zero, mutaxassis uchun taqqoslash muhim hisoblanadi. Vaholonki, yolg‘iz ayollarga munosabat, ularning oila va jamiyat hayotidagi o‘rni, tadbirkorlik, ijtimoiy faollik borasidagi qarashlar o‘ziga xosligi bilan ajralib turadi.

Demak, ayollar tadbirkorligi turmush tarzimizda urf-odat, an’ana va qadriyatlar milliy va mahalliy shakllarda namoyon bo‘ladi. Ayollarning jamiyatdagi rolini oshirish, ularni kasb-hunarga o‘rgatishning birlamchi omili sifatida shaxsning tafakkur tarzini tahlil qilish maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni. 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning Taraqqiyot Strategiyasi to‘g‘risida https://lex.uz/docs/5841063

2. Mustafayeva N.A. Ma’rifatli ayol – millat tarbiyachisi // Milliy qadriyat va urfodatlarni saqlashda ayollarning o‘rni. Ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. – T.: 2018. – B.267.

3. Narbaeva, T., Musurmanova, A., & Ismailova, Z. (2023). Priority areas of spiritual, moral and physical education of youth in the family. Science and innovation, 2(B1), 49-59.

4. Мусурмонов, Р., & Мусурмонова, М. (2020). Таълимда инновацион фаолият давр талаби. Science and Education, 1(Special Issue 4), 223-231.

5. Musurmanova, A. (2018). Issues of strengthening the family institutions in Uzbekistan: Theory and practice. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 8(10), 4-11.

6. Мусурманова, А. (2019). Концептуальные основы формирования духовной культуры молодежи в системе непрерывного образования. Проблемы педагогики, (1 (40)), 5-7.

7. Aynisa, M. (2018). Improvement of the pedagogical mechanisms of the family and educational institutions in the development of the spiritual culture of adolescents of social and legal risk groups. Проблемы педагогики, (1 (33)), 5-7.

8. Мусурманова, О., Палуанова, Х., Рискулова, К., & Курбаниязова, З. (2019). Педагогик атамалар луғати: ўзбек, рус, инглиз тилларида. Т.:“TURON_IQBOL.

9. Ilhomovna, M. S. (2022). SIGNIFICANCE AND ROLE OF PEDAGOGICAL CREATIVITY.

10. МУСУРМАНОВА, О. (2017). The scientific and pedagogic foundation of training social activeness of youth. *Иностранные языки в Узбекистане*, (3), 152-157.